

“Het heeft erg lang geduurd voordat er een oplossing kwam voor de uitruil van onze EHS-gronden. Na 15 jaar afwegen zal bij sommige mensen vast het beeld zijn ontstaan van: ‘Die boer wil niks’. Die boer wilde best wat! Echter bij alle onderzochte alternatieven zou ik er zakelijk gezien op achteruit gaan.”

Landbouwer in de EHS: wat te doen?

We zitten aan de keukentafel bij Bertus de Ruiter, geboren en opgegroeid in Westerwolde, in Weende, bij het Liefstingsbroek. Sinds 1994 is hij zelfstandig landbouwer. Daarvoor zat hij in een maatschap met zijn vader, die vanaf 1950 als boer begonnen is. Het bedrijf is in de loop der jaren steeds wat verder uitgebreid, onder meer door ruilverkavelingen. Rond 1970 werd de boerderij bij Sellingen gekocht, met 43 hectare grond. En nadat zijn ouders verhuisden, is Bertus er gaan wonen, met zijn vriendin Lieny.

Pionieren

De Ruiter is een gedreven landbouwer. “Het is een combinatie van dingen die me aanspreken. Allereerst het maken van iets, een goed gewas. De techniek die er bij komt kijken. En ook wel de natuur, want je bent toch het hele jaar door buiten met plantjes aan het dokteren.”

Hij houdt van pionieren, al dan niet in coöperatief verband. In de schuur laat hij machines zien waarmee hij als één van de eersten in Westerwolde is gaan experimenteren met cultiveren, een totaal andere manier van grond bewerken. De Ruiter: “Zo zijn we ook een tijd bezig geweest met tuinbouw: boerenkool en boontjes. En – heel iets anders – een project faunaranden. Dat leverde heel mooie veelkleurige natuur op: prachtig gele mosterd waar heel veel insecten op af kwamen, daarna blauwe phacelia, luzerne ertussen, klaver, en traag groeiend gras.

De afgelopen twee, drie jaar hebben we Teff geprobeerd, een glutenvrij graan. Heel geschikt voor mensen met een glutenvrij dieet, maar ook voor sporters. Die Ethiopische lange afstandlopers eten er elke dag pannenkoek van. Het telen verliep met vallen en opstaan. In die natte zomer van 2005 dacht ik: ‘Dat kunnen we vergeten.’ Maar Teff is pas laat rijp en toen we begin oktober een paar mooie, schrale dagen hadden, hebben we het toch geprobeerd te oogsten. Met succes, een goede opbrengst. Helaas brengt de markt nog niet wat we ervan verwachtten, maar wie weet...

Sinds kort zijn we bezig met het project Actief Randenbeheer Groningen, extensief beheer rondom sloten. Het mooie daarvan vind ik dat het niet bedacht is in Brussel of Den Haag, maar door lokale partijen, in dit geval waterschap en provincie. Daar kun je ook nog eens langs om te vragen: ‘Zeg, hoe zit dan nou?’

Risico's

Met eerdere projecten zijn we achteraf wel eens ‘verrast’ door de kleine lettertjes in de regeling. Dan werd de vergoeding ‘zomaar’ teruggebracht naar 80%. Daardoor word je wel eens wat terughoudender. Dat moet wel, de financiële druk is zo groot dat je niet overal spontaan kunt instappen. Je hebt zo geïnvesteerd, als het wat tegenzit, kan dat echt heel grote gevolgen hebben.”

En veeteelt, is dat ook wat? “Nee, ik heb niets met dieren. Mijn vader had vroeger wel een gemengd bedrijf, en mijn zus was gek op dieren, die kon alles met koeien en paarden. Ik niet. Zet mij maar op een tractor, die kan ik zelf besturen.”

Akkers in de EHS: onrust

Voor iemand die graag de touwtjes in handen heeft, bracht de planvorming voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) veel onrust. Niet omdat De Ruiter iets tegen natuurontwikkeling heeft, maar omdat het plan zeer ingrijpende gevolgen heeft voor zijn bedrijf. “Eenderde van onze percelen was gelegen binnen de EHS. Het perceel Doene Es, een perceel achter het Liefstingsbroek, de Hem, net onder Vlagtwedde en de Zuid Es bij Sellingen. Allemaal hoog gelegen, bedrijfszekere gronden, heel geschikt voor akkerbouw. En dat wil je graag zo houden, natuurlijk.”

Bezwaar

Toen het inrichtingsplan voor het Ellersinghuizerveld er begin 2005 kwam, heeft hij dan ook bezwaar aangetekend. Om verschillende redenen. “Ik was bang voor vernatting van mijn akkers. Maar ook voor

verdroging. Want bij periodes van droogte heb je beregeningswater nodig om je gewas – dat op die hoger gelegen delen ligt – aan de praat te houden. Dat pompte ik altijd uit de beek, maar als die onbereikbaar wordt, is beregening onmogelijk. Een ander nadeel is dat je bosvorming om je percelen heen kunt verwachten. Dat brengt schaduw, onkruid, schimmelziektes... Die ervaring hadden we al achter het Liefstingsbroek.”

“Aan de ene kant ben je bezig je akkers op waarde te houden, aan de andere kant weet je dat je er binnenkort afstand van moet doen. Maar wanneer? Want het wordt dan wel aangekondigd in het inrichtingsplan, maar je hoort er jarenlang helemaal niets over. Uiteindelijk zijn we zelf maar naar DLG (Dienst Landelijk Gebied) toe gestapt. ‘Als ik dan toch weg moet, dan maar helemaal, en liefst zo snel mogelijk.’

Op deze manier hoeft het van ons niet

Dat liep ronduit stroef. De DLG boodschap was steeds: ‘Koop eerst maar zelf andere gronden en biedt vervolgens ons de EHS-gronden aan.’ Voor ons zou dat echter een slechte onderhandelingspositie betekenen. Even kwam er een perceel in beeld waarover we in gesprek gingen met DLG. Echter, tot onze verbazing trokken ze tijdens de onderhandelingen abrupt hun bod in. We begrepen er niets van, het heeft ons vertrouwen flink geschaad. Als jullie zo met boeren omgaan, hoeft het van ons niet meer.

De onzekerheid bleef, er kwam geen oplossing. Toen medio 2007 de uitvoering van de hermeandering Ruiten Aa reeds van start was gegaan, gaf DLG aan dat er definitief geen uitruilmogelijkheden waren. Toen was de maat vol. De frustraties liepen bij ons zo hoog op, dat we aan de bel trokken bij verschillende partijen: de provincie, NLTO, DLG en de gemeente Vlagtwedde. We hebben zowel mondeling als per brief laten weten wat we vonden van de gang van zaken.

Borgerveld

Ondertussen bleek bij de onderhandelingen over een ander perceel van ons in het Borgerveld, naast het natuurgebied Ter Borg van Staatsbosbeheer, wel veel mogelijk. Door het natuurgebied liep een brede sloot die voor verdroging zorgde en daarom gedempt moest worden. Maar voordat dat kon, moest een andere watergang worden gegraven richting de Ruiten Aa, dwars door onze akkers. Ook daarover waren we in gesprek, en dat vlotte maar niet.”

Uitruil bleek niet mogelijk, dus er moest op korte termijn een oplossing komen, in de vorm van verkoop van een strook grond aan het Waterschap, en het op het perceel verwerken van de vrijgekomen grond uit de watering. Dit project is met succes afgerond, mede dankzij de goede begeleiding door Albert Schuring van de Grontmij.

Wat te doen?

Nu de EHS gronden nog. Ook dat proces kwam begin 2007 tot een doorbraak. “Een stuk land naast onze boerderij kwam in de verkoop. Ik aarzelde, had de grond bekeken en dacht: ‘23 hectare, waarvan vijf a zes hectare een veengat.... Onbewerkbaar. Als je dat vergelijkt met de bedrijfszekere gronden die je altijd hebt gehad... Wat moet ik doen?’

We hebben er een NLTO-makelaar bij ingeschakeld, en ook weer de Grontmij. Schuring heeft het goed bekeken en gaf aan: ‘Als we iets kunnen regelen voor kavelverbetering, is het de overweging waard.’ Dat lukte, met een subsidie via DLG werd weer een gat gedicht.

Daarnaast bleek de regeling Bedrijfshervestiging en –Beëindiging, red.) van toepassing. Voorwaarde voor subsidie was wel dat we ook alle elders in de EHS gelegen percelen moesten inleveren.

Het laatste punt waar we tegen aan hikten, was de ontwatering van het gebied. Die was ronduit slecht, het wijkstelsel om het perceel was helemaal dichtgegroeid. Nu bleek dat het Waterschap dit weer onder schouw wilde nemen, in het kader van de herinrichting. Met het herstel van de wijken is de aan en –afvoer van water verzekerd. Toen is het, mede door correct optreden van DLG en overleg met de bank, vlot tot aan- en verkoop gekomen. Op dit moment is de grondverbetering in volle gang!

Op de lange termijn

“Op de lange termijn kan de ruil goed uitpakken, vooral omdat ik nu aaneengesloten percelen bij de eigen boerderij heb liggen. Maar op korte termijn heeft het me, naast veel onzekerheid en energie, alleen maar geld gekost. Je ruilt goede percelen met een hoge opbrengstzekerheid voor een stuk land dat best verbeterd is, maar waarvan je nog moet afwachten wat het zal opleveren. Bovendien krimp ik acht hectare in. Terwijl ik altijd de ambitie had om nog wat uit te breiden.

Afgezien daarvan zie ik ook wel voordelen, hoor. Die percelen binnen de EHS lagen verspreid, je bent altijd reistijd kwijt. Bovendien wordt het steeds moeilijker om ze te bereiken. Je hebt steeds minder uitwijkmogelijkheden in het verkeer. Sinds ze de bushaltes hebben weggehaald, is het helemaal een ramp. Je wilt best aan de kant, maar hoe? Dat is niet prettig, temeer omdat mensen steeds ongeduldiger worden in het verkeer.”

Goed als er nog een boer tussen zit

Vorige week kreeg ik een telefoontje van Natuurmonumenten, of ik geïnteresseerd was om mijn oude perceel aan de Doene Es te pachten. Dat zou mooi uitkomen, je kent je eigen perceel van haver tot gort. Ik denk ook dat het voor het geheel goed is als er nog een paar boeren tussen zitten. Anders wordt het te eenzijdig, ook qua natuur. Als ik verderop in Ter Borg kijk: dat is verschromen en nog eens verschromen. Je ziet daar bijna geen vogel meer.”